

Zaterdag 21 november 1914 – ochtendeditie

Verkeer met België.

Men deelt ons mede, dat Nederlanders, die zich naar België wensen te begeven, daartoe behalve een door een Duitse consulaire ambtenaar gevisieerd buitenlands paspoort nog bovendien voorzien moeten zijn van een door die ambtenaar af te geven verklaring nopens doel, plaats van bestemming, tijdstip en duur der reis.

Belgen moeten voor een reis naar hun land eveneens deze verklaring bezitten, doch hebben in plaats van een paspoort een door een Duitse consulaire ambtenaar afgegeven legitimatiebewijs nodig.

Parijs, 20 november. Officiële kennisgeving van vanmiddag drie uur:

Op het noordelijk deel van het front is het weer buitengewoon slecht geweest; het heeft er gesneeuwd. De gehele strook ten oosten van Diksmuide is onder water gezet.

Berlijn, 20 november. Kennisgeving van vanochtend uit het grote hoofdkwartier:

In West-Vlaanderen en Noord-Frankrijk is de toestand niet noemenswaard gewijzigd. De halfbevroren grond en sneeuwstormen hebben onze bewegingen bemoeilijkt.

Men schrijft ons uit Koewacht:

Vanaf donderdag 19 november is alle verkeer met rijwielen in de Belgische grensdorpen verboden. Alle verleende verloven zijn ingetrokken. Elk rijwiel, dat op Belgisch grondgebied komt, wordt door de Duitse soldaten in beslag genomen. De Duitsers gedragen zich tegenover de bevolking zeer minzaam. Het zijn meest Beierse soldaten van de Landstorm. Om aan de uitvoer van petroleum, meel

en bloem voorgoed een einde te maken is door de Nederlandse militaire overheid bepaald, dat de Nederlandse winkeliers deze waren slechts van 8 tot 10 uur 's voormiddags mogen verkopen en dan nog alleen aan Nederlandse ingezetenen.

Men schrijft ons:

Te Hasselt zijn woensdag 57 lege treinen, elk van 40 wagons, voorbij gereden in de richting van Antwerpen, zoals men daar zegde, om gewonden te gaan halen. Het is er rustig; maar alle takken van dienst zijn er in Duitse handen. Aan het station, op het stadhuis, op het postkantoor, allemaal Duitse ambtenaren in mooie nieuwe pakjes. Eenmaal per dag loopt er een trein in de richting van Antwerpen, eenmaal een in de richting Lanaken, maar dan slechts tot Bilzen.

De Antwerpse correspondent van de Tijd seint:

Hier loopt het gerucht, dat de stad aan de Duitsers 50 miljoen oorlogsschatting moet betalen, waarvoor het gehele dagelijkse bestuur der gemeente als gijzelaar zou worden beschouwd; alleen op erewoord hebben ze hun vrijheid mogen behouden.

De Duitsers hebben 9 miljoen van de gemeente gevonden en in beslag genomen. De gemeente zit nu zonder geld.

Louis Franck is bij nacht gevangen genomen en later op erewoord vrijgelaten.

De een zegt, omdat ze hem niet vertrouwen met het oog op Engeland; de ander zegt in verband met de oorlogsschatting.

Uit Sas van Gent wordt aan de Tijd geseind:

Volgens een brief van een Belgisch korporaal van de lichterding 1914, is de minister van koloniën, Renkin, in het oefeningskamp geweest en heeft gezegd, dat de lichterding de 1^e december in het vuur zal moeten.

Zoals men weet, waren de Duitsers de forten van Namen aan het herstellen. Ik verneem uit goede bron, dat ze dat werk gestaakt hebben. Daarentegen werken ze vlug aan de loopgraven, die zeer versterkt worden.

De grote "Pont du Luxembourg" die de Belgische genie had doen springen, is reeds verscheidene dagen hersteld, maar naar het schijnt laat de sterkte ervan wat te wensen over. Als oorzaak daarvan noemt men de grote haast bij de herstelling.

Een Belgische krijgsgevangene te Münsterlager schrijft op een briefkaart in het Frans aan zijn te Maastricht vertoevende vrouw, dat de toestand er gewoon onhoudbaar is. Ze liggen op de vloer, hebben het er koud, het voedsel is onvoldoende en wat het ergste is, het wemelt er van ongedierte. Ratten, muizen, vlooiën, ja, nog veel erger. Hij zegt, dat, indien er geen verandering komt, de oudere mannen het niet overleven, terwijl van de jongeren misschien niet de helft hun land zullen terugzien.

Trouwens reeds weken geleden schreven de mannen, dat ze het er in hun zomerpakjes zonder overjassen zo koud hadden. Door bemiddeling van een kennis zijn toen verschillende jassen opgezonden.

Op de naamdag van koning Albert van België heeft president Poincaré hem een telegram met gelukwensen gezonden, waarin deze zinsnede voorkomt:

"Ik hernieuw de verzekering, dat Frankrijk evenals zijn bondgenoten vast besloten is de wapens niet neer te leggen alvorens definitief

herstel van het geschonden recht en onwrikbare waarborgen voor de vrede te hebben verkregen.”

Zaterdag 21 november 1914 – avondeditie

Belgische vluchtelingen.

Bij het Nederlandse comité tot steun van Belgische en andere slachtoffers is thans in totaal ingekomen fl. 392.297,17, 5.076,24 F en 98,13 mark. Dat bedrag is, zo schrijft het comité, ongetwijfeld aanzienlijk. Men mag echter niet vergeten, dat het grootste gedeelte daarvan reeds is uitgegeven. Daarbij komt nog, dat, nu de vluchtelingen over het gehele land verspreid zijn, de liefdadigheid in al die plaatsen in eigen kring wordt beoefend, zodat uit het buitenland niet veel meer binnenkomt. Wel worden af en toe bedragen uit het buitenland ontvangen, maar deze hebben gewoonlijk een bijzondere bestemming. Voor onmiddellijke steun kunnen die dus niet worden aangewend. Naast zijn gewone middelen bezit het comité thans 2 fondsen: een om de uitgewekenen later weer in hun vroegere omstandigheden terug te brengen, uit Amerikaanse bijdragen gesticht door dr. H. van Dyke, de Amerikaanse gezant te 's Gravenhage, en een voor het verschaffen van onderwijs aan de kinderen der vluchtelingen, uit Deense en Noorse bijdragen gesticht door de heer G. Allert, de Belgische gezant te Kopenhagen.

In verband met de stichting van dit laatste fonds heeft het bestaande comité een afzonderlijke subcommissie voor onderwijs ingericht, onder leiding van een der secretarissen van het comité, de Heer Léon Delhez, Valeriusstraat 28, Amsterdam.

Sluis, 21 november. Brugge is bijna geheel van troepen ontbloot en de vrij zwakke bezetting bestaat bijna uitsluitend uit matrozen en marine-infanterie. Donderdag zijn in allerijl nog troepen gezonden naar Middelkerke, ten zuiden van welke kustplaats de strijd evenwel uitsluitend gevoerd wordt tussen infanterie. Daar is het deze week herhaaldelijk tot bajonetgevechten gekomen, waarbij de verliezen beiderzijds zeer aanzienlijk moeten zijn geweest.

Grote transporten gewonden zijn weer naar Gent en verder gezonden. De lichtgewonden, die nog kunnen marcheren, gaan in gelederen te voet naar Brugge. Opmerkelijk was, dat die gewonden zingend de stad binnetrokken. Van een Duits regiment ter sterkte van 3000 man, dat enkele weken geleden te Gent was en vandaar naar het front bij Ieper werd gezonden, zijn slechts 3 officieren en 8 man teruggekeerd.

De vroeg ingetreden winter heeft de ellende voor de strijders, maar ook voor de bevolking, vooral voor die van het platteland ten zeerste vermeerderd. De troepen, die soms uren onder het vijandelijk vuur bewegingloos neer moeten liggen in afwachting van het gunstig ogenblik voor de aanval, lijden onbeschrijflijk. Het getal zieken is dan ook zeer groot.

Woensdag hebben de bondgenoten nabij Ieper een Duitse trein met oorlogsmateriaal bij verrassing genomen. Er werden hierbij ook enige gevangenen gemaakt.

Te Brugge zijn verscheidene burgers in arrest gesteld, omdat zij zich tegenover Duitse soldaten in te sterke bewoordingen hadden uitgelaten over de politiek van Duitsland. Groot is het getal van hen, die te Brugge dagelijks gebruik maken van de van gemeentewege ingestelde kosteloze uitdeling van brood en soep. De kantwerkerij is

geheel stopgezet, daar er weinig materiaal en totaal geen afnemers meer zijn.

De armoede op het platteland is evenwel nog ernstiger dan in de steden. Vooral nijpend is het gebrek aan steenkolen. Zij, die het nog kunnen betalen, doen grote voorraden hout op.

Het verkeer van Brugge naar het westen wordt belet. De bewoners der dorpen ten noorden van Zeebrugge mogen niet naar elders vertrekken. De villa's aan de zeedijk tussen Zeebrugge en Knokke hebben hun woningen moeten ontruimen, doch het is hun niet toegestaan naar het oosten elders een woonplaats te zoeken.

De zeedijk is thans voor een groot deel herschapen in een versterkte artilleriestelling.

De overtocht over de IJzer bij Keiem.

Uit een veldpostbrief in de Deutsche Tageszeitung:

“..... Het donker brak aan en werd door de bedekte lucht al spoedig zo dicht, dat men geen drie passen voor zich uit kon zien. Tegen negen uur kwam een wielrijder opgewonden en geheel buiten adem. “Waar is de majoor?” “In de pastorie, wat is er aan de hand?” “Het bataljon moet als versterking vooruit, met twee compagnieën zijn wij de rivier overgestoken, maar de vijand heeft plotseling met een overmacht een aanval gedaan en twee machinegeweren genomen. Nu kunnen wij het zonder versterking niet houden.”

Weg was hij. En wij maakten ons gereed. Een kwartier later waren wij op mars en tastten wij geluidloos door het duister. Reeds tien minuten later floten ons de kogels om de oren, sloegen tegen de hoge populieren, die langs de modderige weg stonden en kwamen enige malen ook in de colonnes terecht, zoals men merken kon uit

een zachte uitroep van pijn of een onderdrukt gesteun. Tenslotte werd het gesuis en gefluit zo hevig, dat wij de berm van de weg moesten houden. Het was daar ontzettend drassig en modderig. Maar wat was er aan te doen? Wij moesten vooruit. Ons bataljon bestond alleen uit Berlijners en wat men aan onderdrukt gevloek en gemopper hoorde, klonk daar ook naar. Geen huurkoetsier kan het beter. Eindelijk waren wij er. Een stukgeschoten hoeve langs de weg stak met haar naakte uitgebrande muren spookachtig af tegen de nachtlucht en dicht achter het gebouw stroomde de IJzer voorbij, een twintig meter brede gekanaliseerde rivier, met steile gemetselde kanten. De brug hadden de Belgen natuurlijk in de lucht laten springen en wat onze sappeurs er voor in de plaats gelegd hadden, was een aak, die dwars over de rivier lag, met loopplanken naar beide oevers. Deze geïmproviseerde weg was tengevolge van het vochtige weer en de vele smerige schoenen, die er al over gelopen hadden, zo glibberig geworden, dat men op handen en voeten moest kruipen, om niet in het water te vallen.

Aan de overzijde ontving ons een schildwacht, die onophoudelijk riep: "Naar links toe ontplooi en kruipen, niet rechtop lopen!" De aanmaning was overbodig, want over de dijk zongen de kogels en mengden hun onheilspellend lied in het geknal van onze geweren, waarvan wij het vuur aan de mond, dicht boven de rand van de dijk zagen bliksemen. Op de knieën gleden wij naar links, kropen als indianen over de glibberige grond en keken in de nacht, om er achter te komen, wat hier eigenlijk gaande was. Wij konden echter slechts enige passen ver zien. Hoe verder wij naar links kwamen, hoe vaker troffen wij gewonden aan, die steunend om water vroegen en vol angst om hospitaalsoldaten riepen. Wij konden de arme kerels niet helpen, omdat wij zelf niets te eten en te drinken bij ons hadden. Wij kropen verder. Eindelijk hadden wij de linkervleugel bereikt en wierpen wij ons plat op de dijk, de een naast de ander. Van rechts af

ging het van man tot man: “Goed oppassen, de vijand verlegt voortdurend zijn rechtereulegel en ligt hier en daar slechts vijf pas van ons af aan de andere kant van de dijk”. Scherper trachtten onze ogen het duister te doorboren. Juist vlak voor ons gingen zwarte schaduwen voorbij en van achter de glooiing bliksemde het.

“Levendig vuren, mannen, en altijd maar op de donkere gestalten, die daar voor ons rondkruipen!”

Plotseling vlamde een lichtkogel op en zette de gehele omtrek in een verblindend groen licht. “Duivel nog toe, het wemelde daar van vijanden”. Sneller knetterden de schoten uit de geweren en nu en dan bewees een schreeuw, dat niet alles ernaast was. Doch ook wij hadden zware verliezen.

“Flankvuur van links!” klonk het plotseling, en inderdaad van links af hoorden wij achter ons gesis.

“Wij moeten zo spoedig mogelijk versterking hebben aan de linkereulegel!” zo vloog een uitroep weer langs de linie. En weinige minuten later kropen troepen voorbij, die men ons gezonden had. De vijand echter haalde steeds meer naar rechts uit, kwam steeds nader en maakte zich gereed om onze stelling te bestormen. Een lange schaduw sprong als uit de grond opgeschoten, midden op de dijk en riep in het Duits: “Geef u over!” “Geef jij je over!” werd er teruggeroepen.

Twee schoten knalden en de schaduw viel in elkaar. En nu kwam het. Kleine troepen van vijanden doken in het donker onmiddellijk voor ons op en trachtten de wal te bestormen. Doch als tijgers, tot de sprong gereed, zaten onze manschappen achter de dijk, sprongen naar voor als zich een zwarte schaduw vertoonde en sloegen er met de kolf op los. Het bliksemde en knalde van rechts en links, het ging

op en neer, men hoorde geschreeuw, gevloek, gehijg en gesteun door elkaar, het was een wilde en warme worsteling om iedere pas, om iedere duim grond en niemand wilde wijken. Van links werden wij zeer in het nauw gedreven en de vleugel moest teruggebogen worden, zodat hij tegen de rivier kwam. Van rechts werden er patronenpakjes in onze gelederen gegooid, die opengescheurd, verdeeld en verschoten werden. Het ging alles in razende, koortsachtige haast. Wij moesten het in ieder geval houden, dat wisten wij, want achter ons lag de rivier en als wij teruggedrongen werden, waren wij reddeloos verloren. Met vast opeen geklemde tanden en brandende ogen lagen wij gereed om op het juiste ogenblik er uit te springen en de vijand te pakken. Toen werd er plotseling met een hoge stem en duidelijk over het water geroepen: "Hier komt een bataljon om jullie linkerflank te dekken!" Reeds bliksemde het links achter ons, reeds werden de vijandelijke gelederen, die ons omsingelden, teruggeworpen.

Dat was hulp op het juiste ogenblik. De donkere gestalten voor ons drongen naar rechts, vormden een zwarte hoop, gingen verward heen en weer. "Vuren, mannen, wat je kunt, de vijand wijkt!" en uit honderden geweren sprongen blauwe vlammetjes, knalden doodbrengende schoten, tot de schaduwen in het donker van de nacht verdwenen waren.

Een schel gefluit: Ophouden met vuren.

Een paar maal nog knalde het over het veld en toen was alles stil. De vijand was teruggeslagen. De helmen werden van het hoofd genomen en de nachtwind koelde de gloeiende hoofden. En nu kwam eindelijk de Berlijner weer aan het woord. "Justav, Mensch, ich dachte, jetzt liegste in de IJzer".

Toen had ieder van die brave kerels wat te vertellen, ieder had wat “gedacht”, “gezegd”, “geloofd” en “gemeend”. Men hoorde hen halffluid spreken, men hoorde ook hoe zij vriendelijke, opmonterende woorden tot de gewonden spraken. Aan slaap was voor de rest van de nacht niet te denken, want de zenuwen werkten op hoge druk en wilden niet tot rust komen. Eindelijk brak een grauwe morgen aan ...”

Eigenaardige toestanden.

Brussel, 17 november.

Het in dit opschrift gebruikte bijvoeglijk naamwoord eigenaardig is zeer zeker eufemistisch op te vatten, maar de lezer heeft meer vrijheid dan ik om het te veranderen, een recht, waarvan hij na lezing van het hier volgende, naar ik hoop, gebruik zal maken.

Een in België wonende Hollander, die enige tijd uit Brussel afwezig is geweest, komt, hier teruggekeerd, eigenlijk in een geheel nieuwe wereld te staan; allerlei zaken doen hem zo vreemd aan dat hij, vooral wanneer hij journalist is, niet na kan laten dit alles eens te verhalen.

Het bijzonder vreemde, dat de gehele toestand hier eigen is, spruit voort uit de totale verwarring, of liever vernietiging, van het economische leven, die maakt dat ons bestaan hier een vorm heeft aangenomen, waarvan men voor weinige maanden niet droomde. Een nadere uiteenzetting, voor zover nu reeds mogelijk, zal dan ook tot beter begrip van hetgeen hier in België gaat gebeuren noodzakelijk zijn. Ik waag een poging hiertoe.

Het abnormale van het leven in België heeft ook de Duitse overheden getroffen, die gemeend hebben door een eenvoudig bevel, dat eenieder zijn gewone bezigheden had te hervatten, de gewone loop van zaken te kunnen herstellen. Toen dit niet ging, zoals de

overheden het wensten, werd het bevel dringender herhaald, met bedreiging van het intrekken der gratis voedselverstreking aan door de werkloosheid behoeftigen voor het geval dit herhaalde bevel niet het gewenste gevolg had. En hieruit blijkt nu, met alle eerbied voor hun goede karaktereigenschappen, dat het de Duitsers moeilijk valt om rekening te houden met bestaande omstandigheden.

Immers het bevel door het voorlopig Duits bewind aan de Belgen gegeven om hun werk te hervatten, staat gelijk met het zeggen aan de lamme: ga lopen.

Voor een geregeld economisch verkeer toch zijn, naast vele andere factoren, nodig: verkeersmiddelen, post, telegraaf, telefoon en, in zekere mate, vooral in de tegenwoordige tijden, de pers. En dit alles ontbreekt, zoals ik u duidelijk ga maken.

Allereerst iets over de pers. Na de bezetting der hoofdstad bleef de bevolking geruime tijd van dagbladen verstoken; het was een tergend gemis, waarover u hier ter plaatse meermalen geschreven is. Eindelijk kregen wij een paar Duitse bladen en voor enkele weken werd onze krant toegelaten, die hier gretig gelezen wordt en veel aftrek heeft. Daarnaast bestonden echter lange tijd geen Belgische bladen, de Brusselse dagbladdirecties hadden hun persen stopgezet, alleen de Indépendance belge bleef, eerst te Oostende, daarna te Londen verschijnen. Eerst later kwamen er nieuwe bladen uit, waarvan de jongstgeborene, de Belgique, welke vandaag aan haar dertiende nummer toe is, wel de ernstigste is en blijk kan geven van een zekere onafhankelijkheid. Deze dagbladen bevatten alle officiële berichten der beide legers, overzichten over de toestand, veel vertaalwerk uit Nederlandse kranten en tenslotte allerlei beschouwingen over vraagstukken van de dag, zoals deze zich nu hier ter stede voordoen.

In Antwerpen en Gent zijn Handelsblad van Antwerpen, Bien public en een paar andere bladen weer verschenen en vullen hun kolommen met dezelfde, boven omschreven stof.

Het spreekt vanzelf dat daarmee aan de eisen, welke het publiek aan de hedendaagse pers mag stellen, op geen stukken na voldaan kan worden. Toch moet men wel tevreden zijn met wat men heeft, als men zich de wanhopige tijd herinnert toen wij geheel zonder nieuws waren.

Evenwel werkt dit gebrekkig bekendmaken van nieuws verlamdend op het hernemen der gewone werkzaamheden, want stel dat iemand, om weer aan het werk te gaan, wil weten hoe het in Namen of Luik precies gesteld is, dan zullen de dagbladen hem daarop geen antwoord geven, zij krijgen vandaar geen berichten, en hij is aangewezen op de vage praatjes die de ronde doen.

Erger nog dan dit gebrek is wel het totaal onderbroken verkeer. Ik las dezer dagen in een Nederlands dagblad, hoe de Duitse overheid ter kennis bracht, dat er een geregelde sneltreinverbinding Brussel-Duitsland was ingericht. Toen heb ik gelachen, want deze bewering is grotesk. Er loopt in heel België geen enkele trein geregeld; alles wat hierover verteld wordt, dient om te doen geloven dat de administratie prachtig in orde is, iets waar wij ver vandaan zijn.

De waarheid zal u het best door een voorbeeld duidelijk worden. Ik wil eens gaan zien of een zakenrelatie van mij, laat ons zeggen te Luik, nog leeft, of hij nog zaken kan doen, nog goederen in voorraad heeft, enz. Ik ben dan eerst een dag kwijt om een pas te halen, mag dan een tweede dag in een trein zitten, die er zowat zestien uur over doet, als hij tenminste wegens militaire redenen niet vijf of zes dagen is stopgezet. Ik moet dan een nacht logeren te Luik, kan de volgende dag bv. vaststellen dat de fabriek van mijn zakenvriend tegen de

grond ligt, de man geruïneerd is en ergens in Holland of Engeland gevlucht is, daarna ga ik voor de tweede nacht in een hotel en mag blij zijn als ik de daaropvolgende dag naar Brussel terug kan. Ik ben dus om tot geen resultaat te komen, ten minste vier dagen kwijt, een goede vijftig frank, ongerekend de talrijke kleine vexaties onderweg, en had voor dit alles in gewone tijden een telegram antwoord betaald kunnen zenden. Naar Antwerpen heen en weer kost u ook twee dagen, plus nachtlogies: naar Gent gaan is ook al moeilijk, en zo is dus van geregeld verkeer geen sprake.

Telefoon en telegraaf zijn sedert 20 augustus totaal afgesneden. Alleen telegrammen uit Duitsland komende worden te Brussel bezorgd, maar antwoorden mag niet.

Met de post is het ook al even raar gesteld. Wij hebben prachtige postzegels, die de vreugde der verzamelaars opwekken, maar, ach, waar dienen zij voor? Ook al weer alleen voor het verkeer met het Duitse rijk, en op het ogenblik hebben wij heus geen behoefte de relaties nader aan te knopen. Bovendien kan men hier in Brussel deze zegels gebruiken, maar dit is ook alweer zo komisch, dat ik U een voorbeeld ga geven.

In gewone tijdsomstandigheden (wat zijn zij ver!) moet ik nogal dikwijls schrijven aan de Brusselse correspondent van onze krant, die te Laken woont; meestal is dit voor een afspraak om elkaar elders te ontmoeten. Zou ik nu hiertoe van de Duitse post gebruik maken, dan zou ik aldus te werk moeten gaan. Ik neem een mooie briefkaart van 5 centiemen (pfennige) en ga die zelf op de grote post brengen, dit kost mij 20 centiemen tram heen en evenveel weer. De post wordt echter niet bezorgd, maar moet afgehaald aan het grote postkantoor, zodat uw correspondent ook 40 centiemen moet betalen om de brief te gaan halen.

Dit alles kost ons dus 85 centiem; en dan neem ik nog als voorwaarde aan, dat er tussen ons beiden telepathie behoort te bestaan, opdat hij zou weten op welk oogenblik er voor hem een briefkaart in de bus is gedaan. Eigenlijk zou ik dit hem dus moeten gaan zeggen, maar dan behoef ik ook niet te schrijven ... Resultaat is dus, dat iedereen zijn boodschappen zelf doet en de Duitse post met haar mooie postzegels een reusachtige onzin is.

Men zal nu begrijpen wat er van het hervatten der normale werkzaamheden terecht komt! Zeker, de wens daartoe is van Duitse zijde, ik neem het aan, oprecht gemeend, maar zeker ben ik er van, dat de Belgen ook niets liever zouden zien en het Duitse bestuur ongelijk heeft met te beweren, dat de Belgen te dien opzichte een zekere sabotage plegen. Waren de Duitsers in staat het ons gemakkelijker te maken, dan zou het normale leven zeker, althans enigszins, hersteld kunnen worden;

In la Belgique van 14 november vindt men een artikel, dat dit alles nog nader toelicht en betrekking heeft op de pogingen om de zo belangrijke nijverheid in het Belgische kolenbekken te doen herleven. Het voorlopige Duitse bewind heeft mijnraad Hasse naar Charleroi gezonden om met de grote industriëlen daar overleg te plegen en dezen hebben hem de volgende verlanglijst aangeboden.

1°. Het herstel der vervoermiddelen voor de steenkool, per as, te water en per spoor, is volstrekt noodzakelijk, daar men er immers niet ernstig kan aan denken kolen te delven alleen met het doel deze in magazijn te houden. Daartoe moet aan de mijnen en de voerlieden het vrije gebruik vergund worden van een voldoende aantal paarden en wagens. Voorts zou men rivieren en kanalen terug ter beschikking der scheepvaart moeten stellen, vooral om de fabrieken, die kolen nodig hebben, en de stad Brussel, die grote afnemer is van kolen voor huishoudelijk gebruik, daarvan te kunnen voorzien. Wat het vervoer

per spoor betreft zou niets beletten het verkeer te herstellen op die lijnen, welke niet bezet zijn door militaire transporten, en zelfs kolentreinen in te leggen tussen de militaire treinen. In het algemeen zou men de goederen en de mannen, die deze begeleiden, algeheel vrijgeleide moeten toestaan.

2°. Wat het geldelijke betreft, zo is het volstrekt noodzakelijk, dat het bijkantoor te Charleroi van de Nationale Bank van België heropend wordt en moet gegarandeerd worden, zowel aan dit bijkantoor als aan de andere banken van het mijnbekken, dat de fondsen, bestemd voor betaling van de lonen en van het voor de mijnen nodige materieel, ongehinderd en volkomen veilig overgezonden kunnen worden. Een industrieel leven zonder een volkomen veilige bankdienst is onmogelijk.

3°. Bevat het verzoek, om mijnhout, ontploffingsmiddelen, benzine, oliën en vetten te mogen aanvoeren.

4°. De aanvoer van levensmiddelen behoort ook in voldoende mate hersteld te worden, want met name het verstrekken van brood is op het ogenblik zo gerantsoeneerd, dat het volstrekt ontoereikend is voor een man, die de zware mijnarbeid heeft te verrichten. Men mag niet uit het oog verliezen, dat het brood het hoofdvoedsel is van onze werklieden, vooral van de mijnwerker, die zijn levensmiddelen in de mijn mee moet nemen.

5°. Men moet de werklieden volkomen gerust stellen en daartoe moet de volledige vrijheid van beweging hersteld worden; de werklieden moeten weer van het rijwiel gebruik mogen maken om zich naar hun werk te begeven; voorts moeten de plakaten verzacht, de huiszoekingen verminderd worden, want al deze maatregelen, waaraan de Belgische geest niet gewend is, jagen de bevolking schrik

aan, beangstigen de werklieden en hun gezinnen en verhinderen daardoor het hernemen van een geregeld werk.

6°. Het herstel van het postverkeer, evenals van telefoon en telegraaf, zou hoogst nuttig zijn. Bij gebreke hiervan zou elke mijn voor bepaald aan te wijzen beambten het vrije gebruik van een auto moeten hebben, welke, voor zover mogelijk, voorzien zou in het gebrekkige verkeer, voortspruitend uit het opheffen der gewone diensten. Immers hoe kan men anders de behoeften aan brandstof der gemeenten kennen, bestellingen ontvangen, deze uitvoeren en verrekenen?

7°. Voor de oorlog bedroeg de werkliedenbevolking in het bekken van Charleroi en Neder Samber 60.000 man. Zij is evenwel aanzienlijk gedaald, tengevolge van de mobilisatie in België en in de naburige landen, en doordat, na het opheffen der verkeersmiddelen, vele werkkrachten uit Vlaanderen en Brabant afkomstig, naar hun haardsteden zijn teruggekeerd. De jaarlijkse productie wisselde tussen 9 en 10 miljoen ton en kon voor een deel ter plaatse worden opgebruikt; het overschot werd te water en te land naar verschillende streken van het land gezonden en een belangrijk gedeelte werd naar het buitenland vervoerd.

Van al deze uitvoerkanalen bestaat er geen enkele meer: wij hebben tot onze beschikking noch spoorwegen, noch kanalen, noch post, noch telegraaf, noch telefoon, noch automobielen. Wij kunnen derhalve in de huidige omstandigheden niet dan moeilijk onze productie blijven handhaven.

Deze lijst van grieven zal de lezer, beter dan wat ook, een inzicht geven van de moeilijkheden, waarmee de nijverheid in België te strijden heeft. Ook uit de voorbeelden van de bezwaren, waarmee de Gentse industriëlen te worstelen hebben, zal blijken, dat ook hier van

hervatting van het normale leven onder het huidige regime geen sprake kan zijn. De vereniging van Gentse industriëlen en kooplieden heeft het volgende bezwaarschrift bij de Duitse overheden ingediend.

De vereniging, die de voornaamste fabrikanten, importeurs en kooplieden van Gent omvat, overweegt in de tegenwoordige omstandigheden zeer nauwkeurig de mogelijkheid, om zoveel mogelijk het economisch leven der stad in stand te houden. De industriëlen zoeken, met alle middelen die hun ten dienste staan, hun fabrieken aan het werk te houden, niet met het doel voor hen of voor de maatschappijen, welke zij besturen, voordeel te behalen, want voor de meesten is volledige staking van het bedrijf minder drukkend dan gedeeltelijk doorwerken, maar zij zijn doordrongen van hun plicht om alle moeite in te spannen, opdat het de werkmansstand, in onze stad zo bijzonder talrijk, niet volkomen aan middelen zou ontbreken. Door de werklieden arbeid te verschaffen en hen te behoeden voor armoede en werkloosheid, zal men niet alleen een groot deel der bevolking voor grote ellende bewaren, maar tevens de openbare rust en veiligheid verzekeren. De vereniging is dan ook overtuigd, dat de Duitse overheden deze overwegingen op juiste waarde zullen schatten, overwegingen, welke hun oorsprong vinden in gevoelens van menselijkheid en in een gewettigde begeerte om rust en orde te handhaven.

De leden der vereniging geven zich volledig rekenschap, dat de krijgsverrichtingen onvermijdelijk aan handel en nijverheid hinderpalen in de weg moeten leggen, maar zij hopen toch, dat de Duitse overheden bereid zullen zijn, met hen naar middelen te zoeken om de volkomen verlamming van handel en nijverheid tegen te gaan, waarvan de gevolgen in elk opzicht een ramp zouden betekenen.

De punten, die vooral onderzocht behoren te worden, zijn:

1°. Het verstrekken van steenkool en grondstoffen aan de fabrieken.

2°. Verlof tot uitvoer, met name naar Nederland, met het doel om de opslagplaatsen enigszins te ontlasten en zich nieuwe geldmiddelen te verschaffen;

3°. Geschikte middelen van verkeer. Hierbij wordt opgemerkt dat het natuurlijk wenselijk zou zijn zodra mogelijk over de spoorwegen te kunnen beschikken. Zolang dit verkeersmiddel niet te gebruiken is, zullen handel en nijverheid zich moeten vergenoegen met buurtspoorwegen, vrachtschepen en voertuigen. De lijn Terneuzen en de buurtspoorwegen geven in dit opzicht reeds zekere gemakken. De binnenvaart zou belangrijke diensten bewijzen, wanneer het verkeer op de kanalen zonder gevaren zou kunnen geschieden, hetgeen eveneens het geval is voor het verkeer per as. De meeste voerlieden willen niet beginnen te rijden uit vrees dat de weinige paarden en wagens, die hun zijn gelaten, in beslag zullen worden genomen.

Zodoende is geen enkel transport mogelijk en het zou zeer gewenst zijn indien voor het vervoer voldoende veiligheid kon hersteld worden;

4°. Herstel der gemeenschap per post, telegraaf en telefoon.

Op dit punt wenst de vereniging een geregelde koerierdienst met Brussel, Luik, Bergen en Charleroi, telegraafverbinding met België en Nederland en lokaal telefoonverkeer.

De vereniging heeft deze punten besproken met baron von Koudole, de civiele etappen-gouverneur der beide Vlaanderen, en, hoewel

welwillend aangehoord, op al deze desiderata nul op het rekest gekregen. Het militair belang en de eisen daardoor gesteld beletten elke verbetering in de bestaande toestand.

Zonder in het minst nu maar te willen beweren dat het de Duitsers met hun begeerte om het normale leven te herstellen geen ernst zou zijn, meen ik toch dat wij uit bovenstaande gegevens de gevolgtrekking mogen maken dat men de Belgen geenszins ervan mag beschuldigen weigerachtig te blijven om het gewone werk te hervatten.

Over een herleving van het landbouwbedrijf en van de Antwerpse haven te spreken zou ironie zijn.

In laatstgenoemde stad is alles dan ook uitgestorven en, al beweren de Duitse bladen ook het tegendeel, iedere onbevooroordeelde zal met mij hebben kunnen vaststellen, dat er nog maar bitter weinig inwoners terug zijn gekeerd en er heel wat winkelruiten gesloten blijven.

Dat deze stilstand van handel en bedrijf armoede en schaarste van levensmiddelen meebrengt spreekt vanzelf. Door toevoer van Amerikaans graan tracht men hierin wel te voorzien, maar al beweren de Duitse bladen dat aan deze zendingen niet de minste overlast zal worden aangedaan, zo heeft de voorlopige regering er toch zulke hoge rechten van geheven, dat de prijs daardoor belangrijk gestegen is. Voor het van het Amerikaanse meel gebakken brood betalen wij te Brussel 40 centiemen per kilo, tegen 32 centiemen voordat deze toevoer aankwam.

Amerika zond anders wel belangrijke voorraden: de Jean Blockx bracht te Rotterdam aan: 5477 zakken rijst, 7113 zakken graan, 8000 zakken meel, 1432 zakken gedroogde erwten en 163 zakken bonen.

Van deze zijn 800 ton naar Luik gevoerd, het overige naar Brussel. De Telless vervoerde 11.750 zakken tarwe, voor Brussel bestemd.

Hoer volgt nog een overzicht van prijzen van eetwaren in franken en centiemen, per kilo, hetzij anders vermeld.

	Te Brussel	Coöp. Ver. Vooruit te Gent
Rijst	1,10, 1,50	0,58, 0,68
Koffie	3,40	2,70
Zuiker	0,80	0,30
Zout (zeer zeldzaam)	0,10	0,14
Zeep	0,65	0,60
Kaas	3,60	2,70
Lucifers per pak	0,20	0,15
Kolen per 100 kg	50 F	40 F
Petroleum	Niet te krijgen	0,23
Boter	3,40	-
Eieren per stuk: ingelegd	0,12	0,12
Eieren per stuk: vers	0,22	-
Varkensvlees	3,00	2,20
Best rundvlees	3,50	2,90

Aardappelen	normaal	normaal
-------------	---------	---------

Men ziet hieruit dat, tenzij de gemeenschap zich grote opofferingen getroost, het leven aan de burgerij zware eisen stelt. De overheden van gemeente en andere lichamen beramen dan ook belastingen en andere maatregelen om hieraan tegemoet te treden, vooral met het oog op de naderende winter. In hoeverre deze plannen reeds gevorderd zijn, welke maatregelen beoogd worden, zal ik u in een volgend artikel uiteenzetten.

Van Belgische zijde.

De Belgische legatie te 's Gravenhage herinnert aan een artikel in de Tägliche Rundschau van 13 oktober 1914, getiteld: "Van wanneer dagtekent de Frans-Belgische entente?"

Daarin wordt vermeld dat men op 9 oktober een hoofdofficier een Belgische infanteriesoldaat, behorende tot het garnizoen van Antwerpen, gevangen nam en ontwapende. Het was een grenadier. Zijn geladen geweer droeg de vermelding "F 22517 M. H. 1886 M 93. Wapenfabriek St. Etienne."

In zijn patroentas bevonden zich Belgische patronen van het kaliber van het Franse geweer. De nog ongeschonden pakken droegen het opschrift : "Ars. 17.2.14". Acht patronen model 1886 van een Frans geweer met Belgische patronen van hetzelfde kaliber de datum voerende van 17.2.14, zijn een bewijs, dat Frankrijk en België zich sedert de maand februari 1914 verstaan hadden omtrent een gemeenschappelijk optreden."

Ten einde de onmiskenbare goede trouw van de Belgische regering in het licht te stellen en ten einde de bewering van voormeld orgaan teniet te doen, herinnert de legatie zekere algemeen bekende feiten:

Nadat de vijandelijkheden geopend waren heeft België van Frankrijk 10.000 Lebel-geweren met 1000 patronen per wapen ontvangen. De geweren zijn uitgegeven aan troepen belast met de verdediging van Antwerpen. De pakjes met patronen, waarvan het artikel in de Tägliche Rundschau melding maakt, waren derhalve geen Belgische, doch Franse schietvoorraad; het opschrift op de pakketten toont dat aan.

Alle Mauser-patronen, waarvan het Belgische leger bij het uitbreken van de oorlog voorzien was, zijn vervaardigd of in de rijksfabriek, of in de pyrotechnische school, of in de Russisch-Belgische. Zij waren nooit verpakt in 8 maar altijd geplaatst op rijen van 5. Op geen enkel pak patronen heeft ooit gestaan Ars. 17.2.14.8 patronen model 1886.

Zij zijn nooit vervaardigd in België, noch zijn voor België patronen gemaakt die met het geweer Lebel konden worden afgeschoten. De patronen voor de Mauser-geweren verschillen van elkaar, zowel wat de huls als wat de kogel betreft.